

УДК 658.15

Гужавіна І. В.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту Донецького державного університету управління

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуті основні методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємства, розглянуті етапи визначення фінансового стану підприємства, виявлені недоліки аналізу та подальші шляхи їх усунення.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, фінансовий аналіз, фінансові коефіцієнти, інтегральна оцінка.

В статье рассмотрены основные методические аспекты анализа финансового состояния предприятия, рассмотрены этапы определения финансового состояния предприятия, выявлены недостатки анализа и дальнейшие пути их устранения.

Ключевые слова: финансовое состояние предприятия, финансовый анализ, финансовые коэффициенты, интегральная оценка.

In article the basic methodical aspects of the analysis of a financial condition of the enterprise are considered, stages of definition of a financial condition of the enterprise both the revealed lacks and the further ways of their elimination are considered.

Key words: the financial condition of the company, financial analysis, financial ratios, integral evolution.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Головною проблемою більшості сучасних підприємств є відсутність системи гнучкого фінансового планування та аналізу, несвоєчасне виявлення ознак фінансової нестабільності. Для ефективної побудови методики фінансового аналізу варто звертати увагу як на досвід зарубіжних та вітчизняних вчених в галузі фінансового аналізу, так і на специфіку діяльності окремої галузі. З одного боку, фінансовий стан підприємства є результатом його діяльності, а з іншого – визначає передумови розвитку підприємства. Потребу аналізу фінансового стану можна пояснити тим, що часто підприємства не здатні правильно оцінити свій фінансовий стан, що в майбутньому створює серйозні перешкоди для здійснення його ефективної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств зробили вчені-економісти: І. З. Адамова, Т. А. Городня, Н. Г. Міценко, Т. А. Обущак, О. І. Павленко та багато інших. Але питання визначення та об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства залишається актуальним.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є визначення основних підходів оцінювання фінансового стану підприємства та розробка пропозицій щодо вдосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства.

Викладення основного матеріалу. Аналіз фінансового стану підприємства – це комплексне вивчення його функціонування з метою об'єктивної оцінки досягнутих фінансових результатів і виявлення шляхів подальшого підвищення прибутковості, забезпечення рівня ліквідності. Зміст такого аналізу полягає у вивченні розміщення і використання засобів виробництва, стану виробничих запасів, і позичених джерел їхнього формування, платоспроможності підприємства, забезпеченості власними оборотними коштами.

В умовах ринкової економіки кожне підприємство повинно забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого воно стабільно зберігало б здатність виконувати свої фінансові зобов'язання перед партнерами, державою, власниками, найманими працівниками. Досягнення цієї умови забезпечується за допомогою суворого додержання принципів комерційного розрахунку, головним серед яких є зіставлення витрат і результатів, одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Саме ця умова є визначальною для формування фінансового стану підприємства. Формуючи методику аналізу фінансового стану підприємства необхідно провести дослідження стосовно визначення самого поняття "фінансовий стан" та його визначення різними спеціалістами (табл. 1).

Таким чином, варто зазначити, що фінансовий стан підприємства є результатом усіх форм його діяльності як суб'єкта господарювання, з одного боку, та як результат такої діяльності справляє ключовий вплив у майбутній зміні проявів діяльності підприємства, що формує його "подальший поточний стан".

Хоча загальної методики визначення фінансового стану підприємства не існує, вітчизняні науковці [1-7] розглядають етапи проведення аналізу фінансового стану підприємства так (рис. 1).

Таблиця 1
Визначення змісту поняття “фінансовий стан підприємства”

Автор	Зміст поняття
За методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затвердженою наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій № 22 від 23 лютого 1998 р.	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських чинників і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.
Савицька Г. В.	Фінансовим стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан капіталу в процесі його кругообігу та спроможність суб'єкта до саморозвитку на фіксований момент часу.
Обущак Т. А.	Фінансовий стан підприємства – це сутнісна характеристика діяльності підприємства у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатності ефективно здійснювати цю діяльність у майбутньому.
Поддєрьогін А. М.	Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

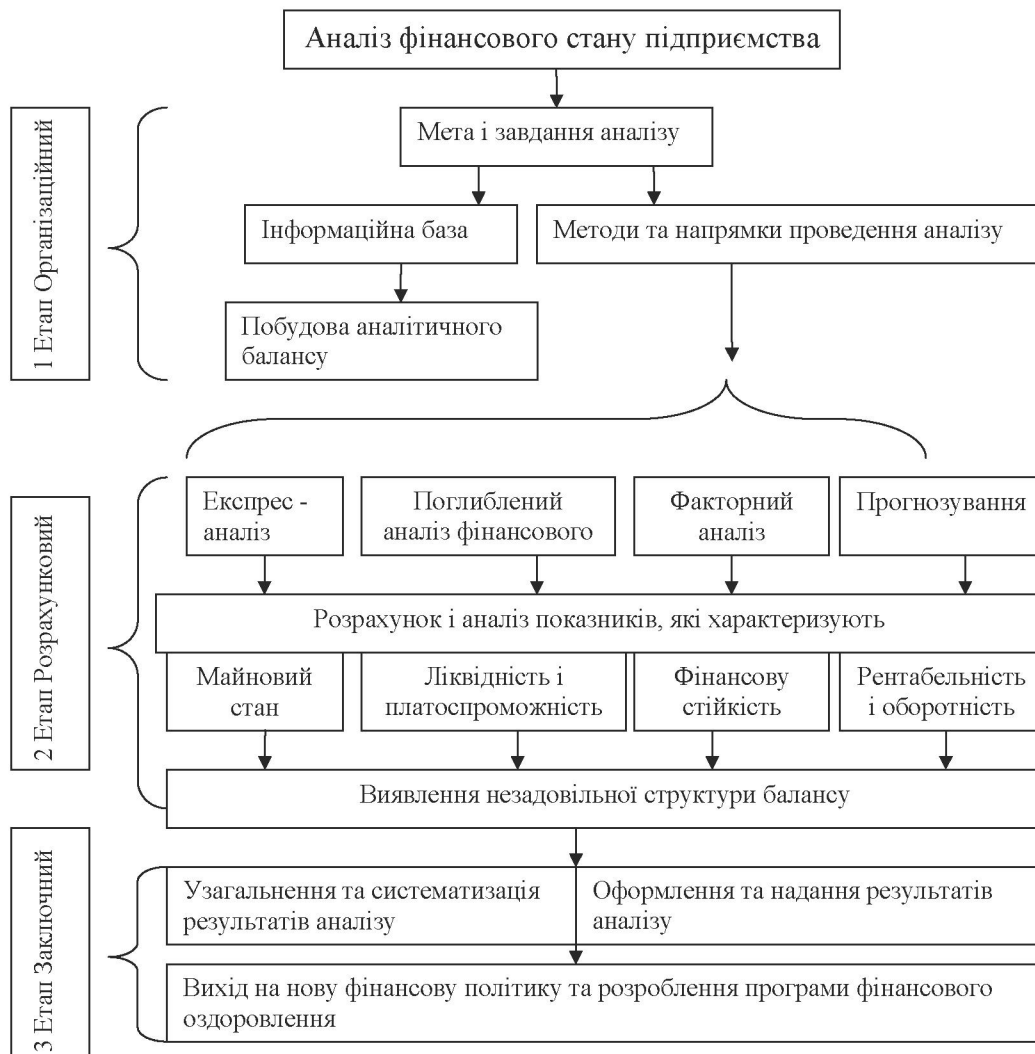

Рис. 1. Етапи проведення аналізу фінансового стану підприємства

Формування загального алгоритму оцінки фінансового стану підприємства – це визначення послідовності етапів дії механізму, виконання яких дозволить аналітику оцінити результати аналізу різних сторін фінансово-економічної діяльності підприємства.

Мета аналізу фінансового стану визначає зміст кожного його етапу, і перш за все організаційного. Потрібно зазначити, що під час аналізу завжди можна повернутися до організаційного етапу у разі виявлення неврахованих раніше чинників, деталей та коректувати завдання, інформаційне забезпечення і методику проведення аналізу.

На розрахунковому етапі запропонований теоретико-методологічний підхід до механізму оцінки фінансового стану підприємства, який ґрунтується на проведенні чотирьох етапів аналізу, причому на кожному з них суб'єкт може отримати висновок щодо фінансового стану об'єкта аналізу. У цьому зв'язку розглянемо кожний з етапів аналізу.

Перший етап. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства. Вихідними даними для проведення експрес-аналізу є окремі статті балансу підприємства, які використовуються для розрахунку незалежних змінних. Мета експрес-аналізу фінансово-господарської діяльності полягає в оцінці умов роботи підприємства у звітному періоді, виявленні основних тенденцій показників його діяльності (рентабельність, оборотність активів, ліквідність балансу), а також якісних змін у майновому та фінансовому положеннях. При цьому необхідно звертати увагу на алгоритм розрахунку основних показників. Сутність експрес-аналізу – відбір невеликої кількості показників і постійне дослідження їхньої динаміки. Експрес-аналіз завершується висновком про доцільність подальшого поглибленого (детального) аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства.

Другий етап. Поглиблений аналіз фінансового стану підприємства, вихідними даними для проведення аналізу є фінансова звітність підприємства.

Загальна оцінка фінансового стану підприємства проводиться за такими основними етапами:

Складання агрегованого балансу та його оцінка через горизонтальний й вертикальний аналіз за статтями). Такий аналіз дасть змогу виявити, за рахунок яких джерел сталися зміни у структурі основних статей балансу).

Розрахунок системи коефіцієнтів.

Порівняння коефіцієнтів із нормативними або з середніми по галузі.

Висновки щодо загальної оцінки фінансового стану підприємства.

Третій етап. Факторний аналіз (діагностика банкрутства підприємства). Основним завданням діагностики банкрутства підприємств є оцінка результатів господарської діяльності за попередній та поточний роки, виявлення чинників, які позитивно чи негативно вплинули на кінцеві показники роботи підприємства, та прийняття рішення про визначення підприємства платоспроможним (неплатоспроможним).

Відомо, що в міжнародній практиці для оцінки фінансового стану підприємств широко використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнений показник фінансового стану підприємства – його інтегральну оцінку, серед яких заслуговують на увагу моделі Альтмана, Таффлера, Ліса, Чессера.

Широке застосування цих моделей у закордонній практиці зумовлено такими перевагами:

- вони мають невелику кількість показників, що забезпечують високу точність результатів, за незначних затрат трудомісткості;
- моделі дають можливість поєднувати різноманітні об'єкти,
- є можливість оцінки прогнозування банкрутства, визначення зони ризику, в якій перебуває підприємство.

Проте ці моделі показують правдиві результати лише в тих конкретних умовах, для яких вони розроблені. Використання таких моделей в Україні було б можливим за повної відповідності бухгалтерського обліку, фінансової звітності і показників міжнародній практиці та стабільній діяльності вітчизняних підприємств. У зв'язку з наявними відмінностями показники вітчизняних підприємств, введені в модель, повинні мати інші критеріальні значення. Адже величина цих коефіцієнтів істотно впливає на результати розрахунків і правильність висновків про фінансовий стан підприємства. Таким чином, з огляду на це необхідно розробити такий методичний підхід, за якого оцінка фінансового стану українських підприємств ґрунтувалася б на:

- вітчизняних стандартах обліку та звітності, на поєднанні різноманітних методів;
- використовувала б інформаційну базу вітчизняних підприємств з урахуванням їхньої галузевої специфіки, що дало б змогу враховувати особливості їх діяльності.

Закордонний досвід оцінювання доцільно використовувати в українській аналітичній практиці, однак при цьому потрібно акцентувати увагу на важливості розуміння схеми обліку, яка лежить в основі фінансових коефіцієнтів [5].

Четвертий етап. Визначення інтегрального показника фінансового стану підприємства та порівняння його з аналогічними показниками конкурентів по галузі. Методики інтегральної оцінки фінансового стану підприємства передбачають розрахунок інтегрального показника на базі узагальнюючих показників.

Основними аналітичними показниками, що характеризують фінансовий стан, є коефіцієнти. Аналіз фінансових коефіцієнтів полягає у порівнянні їхніх значень з базисними величинами, а також вивчення

їхньої динаміки. Для оцінки фінансового стану використовують декілька груп показників: показники платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності:

- показники ліквідності характеризують здатність фірми виконувати свої поточні зобов'язання за рахунок поточних активів;
- коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами – оцінює достатність власних оборотних коштів підприємства;
- оборотність кредиторської (дебіторської) заборгованості (обирається найменший з двох);
- рентабельність продажу – узагальнюючий показник ефективності роботи підприємства.

Суть комплексної оцінки зводиться до встановлення відповідних балів для кожного показника від 0 до 2 (0 – незадовільне, 1 – задовільне, 2 – оптимальне) [1].

Така розроблена методика аналізу фінансового стану підприємства повинна перш за все підвищити зацікавленість керівництва господарюючих суб'єктів і посилити ефективність прийняття управлінських рішень.

Фінансовий стан підприємства треба систематично та всебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності підприємства як у статичі за певний період, так і в динаміці – за низку періодів, дозволить визначити недоліки у фінансовій діяльності та способи більш ефективного використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення.

Основними напрямками покращення фінансового стану підприємства є:

- зниження собівартості продукції, що дозволить підприємству бути конкурентоспроможним на ринку збуту, що можливе за рахунок упровадження нової техніки, технологій, більш раціонального використання матеріальних і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних витрат у собівартості продукції;
- збільшення грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства збільшить коефіцієнт абсолютної ліквідності і дозволить підприємству оформляти довго і короткострокові позики в банку для фінансування поточної діяльності. Збільшення грошових коштів можна забезпечити за рахунок реалізації зайвих виробничих і невиробничих фондів, здавання їх в оренду, виробництва і розробки нових видів продукції, продажу деяких застарілих основних фондів;
- прогнозування, оскільки, щоб грамотно керувати виробництвом, активно впливати на формування показників господарської і фінансової діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його стан, а також зміни, які в ньому відбуваються.

Сьогодні також існують складності проведення аналізу фінансового стану підприємства, що зумовлено: нестабільністю економіки; політичною невизначеністю; нестабільністю законодавчої бази (фінансового і податкового права).

Висновки. Таким чином, аналіз фінансового стану підприємства зумовлений потребою систематичного аналізу та вдосконалення роботи за ринкових відносин, переходу до самокупності, самофінансування, потребою в поліпшенні використання фінансових ресурсів, а також пошуком резервів зміцнення фінансової стабільності підприємства, оскільки фінансові результати є базою розрахунку ресурсного потенціалу підприємства. Під час аналізу фінансового стану підприємства можна використовувати найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їхня кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

На основі проведеного дослідження методик аналізу фінансового стану підприємства можна доцільно дійти висновку, що сьогодні найнеобхіднішим для покращення фінансового стану підприємства є: удосконалення інформаційного та методичного забезпечення аналізу фінансового стану підприємства; розробка методичного забезпечення процесу прогнозування фінансового стану підприємства; удосконалення структури аналізу стану підприємства, залежно від мети та змісту роботи на кожному етапі; удосконалення форм фінансової звітності, що дозволить підвищити її аналітичні можливості; розробка методики комплексної бальної оцінки фінансового стану підприємства, яка б дозволила проаналізувати стан підприємства за оптимальною сукупністю фінансових показників та коефіцієнтів; удосконалення теоретичних засад формування та реалізації інформаційної системи підприємства; перегляд та доопрацювання нормативних актів, які розкривають методики аналізу фінансового стану підприємства.

Література:

1. Адамова І. З., Романчиук М. В. Аналіз фінансового стану підприємства: проблемні аспекти та шляхи їх розв'язання / І. З. Адамова, М. В. Романчиук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ptbo/2/8.pdf.
2. Павленко О. І. Вдосконалення механізму оцінки фінансового стану підприємства / О. І. Павленко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ptbo/2/8.pdf.
3. Городня Т. А. Аналіз фінансового стану та вдосконалення контролю за фінансовими показниками підприємства / Т. А. Городня // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ptbo/2/8.pdf.

4. Алілова І. О., Зарецька Є. В. Удосконалення напрямів стабілізації фінансового стану підприємства / І. О. Аліпова, Є. В. Зарецька // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptbo/2/8.pdf.
5. Міценко Н. Г., Мікайло М. М. Особливості оцінювання фінансового стану підприємств у країнах з ринковою економікою / Н. Г. Міценко, М. М. Мікайло // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5.
6. Алексеєнко В. Г. Рентабельність підприємства в умовах трансформації ринкових процесів / В. Г. Алексеєнко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptbo/2/8.pdf.
7. Гізатуліна О. М. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методика оцінки / О. М. Гізатуліна // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ptbo/2/8.pdf.